

**TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
BÖLÜMÜ**

mm

**Prof. Dr. Mine MENGİ Adına
TÜRKOLOJİ SEMPOZYUMU (20-22 Ekim 2011)
BİLDİRİLERİ**

ADANA-2012

KARACAOĞLAN'DA ÖLÜM İLE İLGİLİ UNSURLAR

Yrd. Doç. Dr. Bülent ARI
Mustafa Kemal Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Türkçe Eğitimi Bölümü
bulentari01@gmail.com

ÖZET: Bildiriye ölüm kavramının genel bir çerçevesi çizilerek başlanmıştır. Bu kısımda ölümün insanlığın ortak kaderi olduğu vurgulanmış; eski uygarlıklardan günümüze kadar yaşam içerisinde, sanatta, kültürde, edebiyatta dramatik olarak yerini koruduğundan söz edilmiştir. Ardından Karacaoğlan'ın güzelliğın, doğanın; yaşama sevincinin aşığı olmasına rağmen ölümle ilgili unsurları da usta bir duygusallıkla dile getirdiğı ifade edilmiştir. Karacaoğlan'ın şiirlerinde ölümle ilgili unsurları ortaya çıkarmak amacıyla Saim Sakaoglu'nun Karacaoğlan kitabındaki 500 şiiri irdelenmiş ve bu şiirlerin 61 tanesinde ölümle ilgili unsurlara rastlanmıştır. Sonrasında bu ölümle ilgili unsurlar, Cennet-Cehennem-Sırat Köprüsü, kıyamet, ahret, toprak, yalan dünya, ecel-ecel şerbeti, mezar-kabir, kefen, Azrail, mizan-terazi, cenaze-ceset, mahşer-mahşer yeri, imam-hoca şeklinde sınıflandırılarak bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Bildiri, sonuç, kısaltmalar ve kaynakça kısmı ile sonlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Karacaoğlan, ölüm, ölümle ilgili unsurlar

ABSTRACT: The presentation started with drawing a general frame of death concept. In this section it has been emphasized that death is common faith of humanity; protected its place in life, arts, culture, literature from ancient civilizations to today. Then it has been addressed that although Karacaoğlan admire beauty, nature, the joy of living. He also uttered factors about death with intelligent sentimentality. Five hundred poems were examined in the Karacaoğlan book of Saim Sakaoglu and it was found factors about death in 61 out of these 500 poems. And then these factors were evaluated under a categorisation like heaven-hell-Sırat Bridge, judgement day, after life, land; transitory life, death, death sherbet, grave-tomb, shroud, Azrael, mizan-balance, funeral-corpse, armageddon-last judgement place, imam-master. The presentation was concluded with conclusion, abbreviations and references.

Key Words: Karacaoğlan, death, factors about death

Giriş

Doğum ve evlenme gibi geçiş dönemleri daha ziyade sevinç ve mutlulukla ilgili düşüncelerle çağrıştırılırken ölüm olayı üzüntü ve kederi de beraberinde getirir. Ölüm kavramı din biliminden felsefeye psikolojiden tasavvufa, tasavvuftan halk bilimine kadar pek çok farklı disipline konu olmuş ve ilk insanlardan beri yaşamın içerisinde var olduğu gibi sanatta, kültürde, edebiyatta dramatik bir unsur olarak yerini korumuştur.

Eski uygarlıklardan beri tüm toplumlarda bir öte dünya düşüncesi vardır. Bu evrensel görüş dinlerin öte dünyaya ait tasarım ve tasavvurlarıyla desteklenmiştir (Başçetinçelik, 2009:183).

Ölümün insan için kader olduğu, Allah'ın takdiri ile er geç insanı bulacağı düşünülmür. Kısaca ölüm olayı, insanlığın ortak kaderi olarak algılanmıştır.

Eski Türkler can ve ruh kavramı karşılığında nefes sözcüğü kullanmışlardır. Eski Türk geleneğinde ölü yuğ töreni ile gömülür ve ardından sagular okunurdu, günümüzde bu sagular yerini ağıtlara bırakmıştır. Altaylılara göre insanın yula diye bir eşi vardır. O insan uyurken dolaşır. Düş yulanın yaptığı şeylerden ibarettir. Aynı zamanda ölülerin ruhlarının da serseri bir şekilde dolaştığını düşünürler (İnan, 1995: 176).

Günümüzde bu eski düşünceden izler vardır. Çünkü ölüm esnasındaki bir kısım inanış ve uygulamalar, ölünün ruhunun gelerek, yakınlarına kötülük yapmasını engellemek üzere yapılır. Geri kalan uygulama ve inanışlar ise ölen kişinin yakınlarının bozulan ruh durumlarını düzeltmek amacıyla yapılan uygulamalardır (Örnek, 1979: 108).

Dinler tarihi araştırmaları ölüm ile ilgili olarak diğer geçiş dönemlerine göre daha çok tören ve uygulamaların gerçekleştirildiğini, efsanelerde, destanlarda ölüm kavramına daha fazla yer verildiğini göstermektedir (Nuredini, 2007:183).

Örneğin; Sümerlerin Gılgamış destanı da ölüm temi etrafında örüntülenmiştir. Gılgamış, arkadaşı Edigu'nun ölümüne çok üzülür, ölümsüzlük ilacını arar ve bulur; ama ilacı Misis Köprüsü üzerinden geçerken Ceyhan nehrine düşürür.

Görüldüğü üzere insanoğlu, var olduğu günden beri yaşam ve ölümün sınırlarını öğrenmeye, bu olgulara karşı kendi sınırlarını belirlemeye çalışmıştır.

Karacaoğlan'da Ölüm

Âşık edebiyatı denilince ilk akla gelen isimlerin başında Karacaoğlan gelir. Bir Türkmen aşığı olan Karacaoğlan aşk, doğa, gurbet gibi konuları insana ve yaşama dönük, gerçekçi bir anlayışla ortaya koymuştur.

Cinsellik olgusu Karacaoğlan'la beraber halk şiirine girmiştir. Sevgililer, şiirlerinde cinsel özellikleriyle de tanımlanır. Doğa ise onun içerisinde bulunduğu ortamdır. Gezip gördüğü yerleri güzel bir şekilde tasvir eder (Arı, 2006: 94).

Bununla beraber ayrılıktan, sıla özleminden, ölümden söz ettiği şiirlerinde de usta bir duygusallıkla hüznün acılığını birleştirdiği görülür.

Saim Sakaoğlu'nun Karacaoğlan kitabında incelediğimiz 500 şiirin 61'inde ölümlle ilgili unsurlar olduğu tespit edilmiştir. Bu unsurlar, cennet-cehennem-sırat köprüsü, kıyamet, ahiret, toprak-kara toprak, yalan dünya, ecel-ecel şerbeti, mezar-kabir, kefen, Azrail, mizan-terazi, cenaze-ceset, mahşer-mahşer yeri, imam-hoca şeklinde bir sınıflamaya tabi tutulmuştur.

1-Cennet-Cehennem-Sırat Köprüsü

Karacaoğlan'ın on şiirinde, on üç ayrı yerde bu kavramlara rastlanır (344-2, 498-4, 427-3, 411-3, 327-7, 372-5, 373-4, 375-2, 12-1, 2, 3; 337-2). Cennet kavramı Karacaoğlan'ın şiirlerinde halkın inandığı dine; İslam dinine göre ifade edilir. Onun isteği de herkes gibi cennete gitmektir; ama onu kazanmak, giriş kapısını bulmak, her kula nasip olmaz:

Ne güzel yapıldı cennet yapısı
Çok aradım görünmedi kapısı S.S. 569/344-2

Cennete girmeyi yalnızca kendisi için değil, tüm insanlar için diler:

Dünyada Kur'an, ahrette iman
Sualsiz Cennet'e girse varımız S.S. 650/498-4

Ancak Cennet'e girmenin yolu bir köprüyü geçmeye (sırat köprüsü) bağlıdır. İnanca göre günahkar olanlar o köprüyü geçemeyip, Cehennem'de yanacaklardır.

İlettiler kıl köprüyü geçmeğe
Gayrı yolum yoktur dönüp kaçmağa
Uçmalık olanlar gitti açmağa
Günahkar olanlar yansa gerektir. S.S. 613/427-3

Sırat köprüsünü geçmek ise kolay değildir. Çok incedir ve geçmek oldukça zordur. Bu zorluğu Karacaoğlan şu sözlerle dile getirir.

Gayet ince derler Sırat'ın yolu
Ona varanın nic'olur hali S.S. 604/411-3

Bu köprü Cehennem üzerine kurulacaktır. Bu köprüyü geçemeyen Cehennem'e girecektir:

Benim korktucağım Sırat Köprüsü
Cehennem üstüne kurulur bir gün S.S. 569/344-2

Sevgiliye yalnızca beddua etmez; onu mutlu ettiği zaman da: " İnşallah Cennet görürsün" şeklinde dua eder.

Karac'oğlan sana vurgun
Döşlerin almadan dolgun
Sevindirdin beni bugün
İnşallah cennet görürsün. S.S. 560/327-7

Bunun yanı sıra Karacaoğlan, insanların Cennet'e gitme isteğinde olduğunu; ama Cennet'e gitmek için insan olmak, insanca yaşamak, kul hakkı yememek, nefesine hakim olmak gibi birtakım davranışlara sahip olmak gerektiğini; ancak bu şekilde Cennet'in hak edilebileceğini şu sözlerle dile getirir:

Kimi Cennet ister kimi Cehennem
Cennet'ten beride yolda neler var. S.S. 584/372-5

Kimi Cennet ister kimi Cehennem
Cennet'e gitmeden evvel sual var. S.S. 584/373-4

Bütün bunlardan öte, sevgilinin boyunu bir defa gören; onu sevenin Cennet'e gitmesi gerekmez. O zaten Cennet'in güzelliklerine dünyada ulaşmıştır.

Seni sevenlere Cennet gerekmez
Bir kere boyunu görene dilber S.S. 585/375-2

Yine Allah'tan dileği, Cennet'e giden kullardan olmaktadır. Bu yüzden Allah'ın merhametine sığınır ve: " Beni Cehennem ateşinde yakma, Sırat Köprüsü'nü geçen kullardan eyle" şeklinde dua eder.

Cennet-i Ala'yı nasib et bana
Sırat köprüsünden yolum bağlama S.S.388/12-1

Cehenneme kul seçilip çıkınca
Kadir Mevla'm o kullardan eyleme S.S.388/12-2.

Kadir Mevla'm sen bak benim yüzüme
Cehennemim atışıyla dağlama S.S.388/12-3

Öte yandan kendisini üzen, yüz vermeyen sevgilisine de beddua ederken; beddua malzemesi olarak Cennet ve Cehennem kullanır:

Cennet yüzünü görme ilelebed
Cehennem meskenin yerin nar olsun S.S. 565/337-2

2- Kıyamet

Kıyamet dünyanın sonu anlamındadır. İncelediğimiz beş yüz şiirin üçünde bu kavrama rastlanmıştır (93/3, 337/2, 373/3).

Bunlardan ilkinde kıyamet gününde herkesin hakkını birbirinden alacağı gündeme getirilir. Yarın kendini bilmez kişilerle, kaba saba adamlarla yakınlık kurmaması gerektiği; yoksa kıyamet günü ondan hakkını alacağını şu sözlerle dile getirir:

Kıyamette yakasını tutarım
Vermesin hoyrata güllerimizi S.S. 434/93-3

İkincinde ise kendisini üzdüğü için kıyamet günü sıkıntıya düşmesi için beddua eder:

Yüzün kara olsun Hak divanında
Kıyamet gününde başın dar olsun S.S.565/337-2

Üçüncü şiirde de yarın ona güvenmesinin Karacaoğlan için kıyametten farksız olduğunu görürüz. Öyle ki- yardan ayrılma söz konusu ise- düğünler, sevinçli şeyler bile onu mutlu edemez.

Aman Tanrı'm benim yarım güvenmiş
Beni görse yoldan çıkar; yan gider

Ecel eli ömür ipin düğümler
Kıyamettir bana bugün düğünler S.S.587/379-1,3

3- Ahiret

Ahiret, ahret (öbür dünya) kavramları ahiret şeklinde iki şiirde; (81-4, 468-3) ahret şeklinde ise üç şiirde karşımıza çıkmaktadır (325-5, 343-5, 498-5). Ahiret kavramı ile karşımıza çıkan iki şiirin birinde ne kadar yaşarsan yaşa; sonunun ölüm olacağı; önemli olanın öbür dünyaya imanlı bir şekilde gitmek olduğu şu sözlerle dile getirilir:

Az yaşa, uz yaşa ahırı ölüm
Ahirete karşı götür imanı S.S. 427/81-4

Diğerinde ise sevdiğine sarılan kişinin ahiret sualinden muaf olacağı şu sözlerle dile getirilir:

Şu dünyada sevdiğine sarılan
Ahirette sual sorulmaz imiş S.S.635/468-3

Ahret kavramıyla karşımıza çıkan ilk şiirde insanların ahrette yalnız Cehennem'e değil, Cennet'e de gitmesi gereği şu sözlerle ifade edilir:

İnsana ahrette iki ev yapıldı
Biri dolup da biri boş kalmasın S.S.558/325-5

İkincisinde ise öbür dünyaya bu dünyadan yol olduğu bir gün tabut içerisinde bu yolculuğun gerçekleşmesinin kaçınılmaz olduğu şu sözlerle dile getirilir:

Var dünyadan yol ahrete
Yelgin gider salın bir gün S.S.569/343-5

Üçüncüsünde de öbür dünyada (ahret) sualsiz Cennet'e girme isteği vardır:

Dünyada Kur'an da Ahret'te iman
Sualsiz Cennet'e girse varımız. S.S.650/498-5

4-Toprak-Kara Toprak

Toprak kavramı üç şiirde doğrudan toprak şeklinde geçerken, (166-4, 64-8, 58-3) kara toprak sıfat tamlaması iki şiirde geçmektedir (211-1, 343-4). Kara toprak kavramı şiirin birisinde "ölmek" kavramı yerine kullanılmıştır:

Bire ağlar bire ağlar
Ölmeden bir dem sürelim
Gözümüze kara toprak
Girmeden bir dem sürelim S.S.497/211-1

İkincisinde ise teşbih-i belîğ yapılarak, kara toprak yastığa benzetilmiştir:

Yastığımız kara toprak
O da bizi atar bir gün S.S.568/343-4

Toprak kelimesinin geçtiği bir şiirde Karacaoğlan, hastalandığını, ilaç alacak parasının olmadığını, bu yüzden de toprağın kucacağına düşeceğini(öleceğini) şu dizelerle dile getirilir:

Dünya Karac' oğlan fani
Toprak emer tatlı canı
Hastalandım ilaç hani
Bir acısız ölüm de yok S.S.474/166-4

Toprak kelimesinin geçtiği bir başka şiirinde Karacaoğlan, ölenlerin toprağa belenip, eriyip gittiklerini şu sözlerle dile getirir:

Bu yalan dünyadır ki giden gelmez
Hep gidenler şu toprağa belendi S.S. 418/64-8

Bir diğer şiirde ise Karacaoğlan kendisine nasihat etmek niyetiyle " toprak" kelimesini kullanır ve halk arasında kullanılan: " gözünü toprak doyursun (öl) " ifadesini şiirsel bir söyleyişle verir:

Bir avuç topraktır gözüme dolan
Murada yeltenip eremeyesice S.S.414/58-3

5-Yalan Dünya

Yalan dünya kavramı, gerçek olmayan ya da geçici, sonu olan(fani) anlamlarında kullanılmıştır. Dünya kavramı dört şiirde yalan dünya, (477-1, 2; 478-1, 343-1, 64-8) iki şiirde ise fani (geçici) olarak nitelenmiştir (351-1,166-4).

Şu fani dünyaya geldim geleli
Deli gönlümün düzeni bozuldu

Yörü bre yalan dünya
Senden murad alınır mı?
S.S.640/478-1

Şu yalan dünyaya ezelden geldim
Uyudum, uyandım hep mihnet gördüm
S.S.639/477-1,2

Yörü bre yalan dünya
Sana konan göçer bir gün
S.S.568/343-1

Bu yalan dünyadır ki giden gelmez
Hep gidenler şu toprağa belendi
S.S.418/64-8

Üç günlük fani dünyada
Ölmeden gülen öğünsün

Dünya Karacaoğlan fani
Toprak emer tatlı canı

...

S.S. 474/166-4

Dünya fani insan konuk
Ölmeden gülen öğünsün
S.S.573/351-1

Görüldüğü üzere verilen örneklerin hepsinde dünyanın geçici olduğu ve bel bağlamamak gerektiği; sonun ölüm yani gerçek dünyaya yolculuk olduğu ifade edilmektedir.

129 no'lu şiirde ise yalan dünya kelimesi geçmez; ama her dörtlükte dünyanın yalan olduğu; geçmişte yaşanan her şeyin yalan olduğu, dörtlüklerin sonundaki " hani " ifadesiyle sezdirilir.

Belli belli bağların boranı
Çift çift olmuş çöllerinin ceranı
Sana derim sana Mumbuç viranı
Çarşıda çağrısan tellallar hani

Munbuç'un kapısı altun tokalı
Kimse yaptırmamış felek yıkalı
Ulu şadırvanlı çatal birkeli
Katsalında abdest alanlar hani

Gider gider yol üstünde dururum
Kara taş delerim su götürürüm
Bağ bahça getirip gül bitiririm
Domurcuk gülünü serenler hani

Öğlenecek kalkmaz başının pusu
Silindi kalmadı kalbimin pası
Kulağım duymuyor bir ezan sesi
Minareden sala verenler hani

Karac'oğlan yavuz ata binerdi
Üstümüzde avcı kuşlar dönerdi
Ha deyince beş yüz atlı binerdi
Akça ceranları kovanlar hani S.S.454/129

6- Ecel-Ecel Şerbeti

Karacaoğlan'ın şiirlerinden altısında ecel kavramı (103-3, 132-1, 199-5, 379-2, 421-4, 428-3) altı şiirinde geçer. Bu şiirlerin birinde Karacaoğlan ecelin zamansız geldiğinden bahseder.

Gizli gizli konuşurum yarınan
Ecel böyle devre zamanda geldi. S.S.439/103-3

Bir diğerinde sevgilinin güzelliği ve cilvesi karşısında ecelinden evvel öleceğini ifade eder:

Açıp ak gerdanın durma karşımda
Ecelimden evvel öldürme beni S.S. 455/132-1

Karacaoğlan bir başka şiirinde de hasta olduğunu, derman aramak yerine ecel denilen şeyi istediğini, ölüp de kurtulmanın daha iyi olduğunu şu sözlerle dile getirir:

Karac'oğlan olmuş hasta
Vardır diyen derman iste

Ecel dedikleri neste
Bir gün deyi dey ağlarım S.S.491/199-5

Ecel kavramı aşağıdaki dizelerde ömür ipini düğümleyen bir ele benzetilir:

Ecel eli ömür ipin düğümler
Kıyamettir bugün bana düğünler S.S.587/379-3

Yine Karacaoğlan korkunun ecele faydasının olmayacağını; yazılanın başa geleceğini şu şekilde dile getirir:

Ecelden korkup da sen geri durma
Yiğidin alınına yaz inen gelir S.S. 610/421-4

Yine Allah'ın rızası emri olmadan ecelin gelmeyeceğini şu ifadelerle dile getirir:

Ecel gelse dermen olmaz
Hak'tan rıza gelmemiştir. S.S.613/428-3

Ecel dört şiirde ise herkesin zamanı geldiğinde içeceği bir şerbete benzetilmiştir. (135-8,241-3,344-6,413-3)

Karac'oğlan der ki yaktın yandırdın
Ecel şerbetini verdin kandırdın
S.S.458/135-8

Karac'oğlan der ki, kondum göçülmez
Acıdır ecel şerbeti içilmez
S.S. 514/241-3

Karac'oğlan der ki konup göçersin
Ecel şerbetini bir gün içersin
S.S. 569/344-6

Nazlı yar elinden bir selam geldi
Ecel şerbeti de bağrımı deldi.
S.S. 606/413-3

7-Mezar-Kabir

Mezarla ilgili on şiir karşımıza çıkmıştır (47-2, 60-2, 168-3, 186-5, 74-4, 264-4, 291-4, 292-2, 343-6, 379-2).

Mezarla ilgili şiirlerin ikisinde mezarının yol üstüne konulması isteği vardır. Bilindiği üzere bu, gelenekte yeri olan bir uygulamadır. Bu şekilde gelip geçenler hem ibret alacaklar, hem de bir Fatiha okuyacaklardır. Şiirlerin birisinde bu durum dikkatimizi çeker:

Cesedimi göz yaşıyla yusunlar
Mezarımı yol üstüne kosunlar S.S. 587/379-2

Diğerinde ise öldüğünde bile kızlardan uzak olmama isteği vardır. O yüzden: “Mezarım yol üstüne kurulursa, hiç değilse geçerken kızlar uğrarlar” düşüncesindedir:

Mezarımı yol üstüne kosunlar
Geçerken uğrasın yolu kızların S.S.540/291-4

Bir diğer şiirde ise öncekilerle çelişkili bir düşünce karşımıza çıkar. Orada da mezarımı yol üstüne kazmasınlar; yarım gelip geçerken üzülmesin düşüncesi vardır:

Yol üstüne kazmasınlar mezarım

Yar gelip geçtikçe yanıp durmasın S.S.540/292-2

Yine mezar kavramıyla ilgili bir başka şiirinde, Anadolu'da ölümü çağrıştıran bir başka unsurdan; baykuştan söz eder. Bilindiği üzere baykuş, ölüm habercisidir; aynı zamanda viranelerde, mezarlarda bulunur:

Mezarımın baş taşına
Baykuş konar öter bir gün S.S.568/343-6

Bir şiirinde de artık ölüm vaktinin geldiği ve mezarının kazılıyor olduğundan söz eder:

Mezarcıma kazma, kürek verildi
Dostum ağlar, düşman güler sabahtan S.S.526/264-4

Diğer beş şiirinde mezar kavramı bir şekilde sevgili ile ilişkilendirilmiştir. Örneğin üç şiirinin ikisinde sevgiliyi mezarına çağırır:

Kefenim biçildi kabrim kazıldı
Mezarımın üstü karalandı, gel
S.S.475/168-3

Yaralanıp yar elinden ölünce
Ağlayarak mezarıma gelin mi?
S.S.423/74-4

Bir diğerinde ise sevgiliden hiç ayrılmamak için mezarını, sevgilisinin kendi göğsü üzerine kazmasını ister ve ona vebal yükler:

Babalım boynuna işte ben öldüm
Mezarım göğsüne kaz kerem eyle S.S.408/47-2

Mezar bir başka şiirde, sevgilinin ilgisizliğinden dolayı tek çıkar yol olarak gösterilir:

Karac' oğlan der ki, imdatçım ölüm
Mezardan gayrı bir yol bulamadım S.S.484/186-5

Mezar kavramıyla ilgili tespit ettiğimiz son şiirinde ise, zülfü süngüye, sevdayı kılınca benzetip, gözleri kişileştirilerek, sevgilinin kendisini şehit ettiğini; aşk şehidi olarak şehit mezarında yattığını ifade eder:

Şehit mezarında gönlüm yatıyor
Sevda kılıcını boynuma çaldı S.S.415/60-2

Dört şiirinde ise mezar kavramı yanında aynı anlamda kabir sözcüğünü kullanmıştır (218-14, 320-3, 168-3, 103-6). Bu şiirlerde derdinden öldüğü zaman kabre konulacağı ifade edilir:

Derdim ağır dere tepe gezdirir
Kazmayın kabrimi eller kazdırır
S.S.555/320-3

Bülbülüm kafesten uçtuğu zaman
Cesedimi kabre koymak isterim
S.S.502/218-14

Kefenim biçildi kabrim kazıldı
Mezarımın üstü karalandı gel
S.S.475/168-3

Deşildi kabirim ılıdı suyum
Çırpına çırpına Sunam da geldi

S.S.439/103-6

Yukarıda üçüncü ve dördüncü şiirlerde görüldüğü üzere, Karacaoğlan'ın öldükten sonra kabrini en fazla ziyaret etmesini istediği kişi, sevgilisidir.

8-Kefen

Karacaoğlan'ın incelediğimiz şiirlerinden altısında kefen kavramı doğrudan geçmektedir (168-3, 198-4, 162-4, 343-4, 357-3, 359-2). Bu şiirlerin dördünde kefen, gerçek anlamında; ölünün sarılarak, mezara indirildiği bez şeklinde geçmektedir:

Kefenim biçildi, kabrim kazıldı
Mezarımın üstü karalandı gel
S.S.475/168-3

Maşher yerinde kefenim
Boynuma tekrar ağlarım
S.S.490/198-4

Karacaoğlan der ki Hak'tan bu mezar
Biçildi kefenim kazıldı mezar
S.S.472/162-4

Yer üstünde yeşil yaprak
Yer altında kefen yırtmak
S.S.568/343-3

Diğer iki şiirinde ise (357-3, 359-2) kefen olarak sevgilinin baş örtüsüne sarılma isteği vardır:

Kefen kısmet olmaz güzel sevene
Beni yarin yağlığıyla saralar S.S.576/357-3

Kefen kısmet olmaz güzel sevene
Meğer dostun çemberine saralar S.S.576/359-2

İki ayrı yerde de (123-3, 344-3) kefen kavramı ima yoluyla (dolaylı anlatımla) çağrıştırılmış ve yakasız gömlek şeklinde ifade edilmiştir:

Bir yakasız gömlek bize
Felek biçer, demedim mi
S.S.451/123-3

Ağa olsa paşa olsa bey olsa
Yakasız gömleğe sarılır bir gün
S.S.569/344-3

9-Azrail

Azrail, Karacaoğlan'ın on şiirinde geçmektedir (489-4, 218-14, 368-1, 135-8, 73-3, 217-4, 248-4, 249-4, 250-4, 254-1). Şiirlerinin hepsinde de can alıcı melek olarak geçmektedir. Bu şiirlerin dördünde Azrail'in can alma niyetiyle geldiği, bu durumda halinin perişan olacağı ve can vermeye derman bulamayacağı şu sözlerle ifade edilir:

Gözüm kaldı şu kaplanın postunda
Azrail de can almağın kastında
S.S.645/489-4

Azrail göğsüme çöktüğü zaman
Öyle bilin halım perişan aman
S.S.502/218-14

Azrail gelmiş de can talep eyler
Benim can vermeğe dermanım mı var
S.S.581/368-1

Emreyledin Azrail'i gönderdin
Hiç de doğmamışa gönderdin beni
S.S.458/135-8

Bir diğer şiirinde Karacaoğlan yiğitlenir ve Azrail dışında hiç kimseye aman vermeyeceğini şu sözlerle dile getirir:

Alışkan tüfekle dağlar başına
Azrail'den özge kula aman mı
S.S.423/73-3

Azrail'in geçtiği dört şiirde ise Allah'tan kendi canını almak için Azrail'i göndermemesi, sevdiği ya da güzel bir kız tarafından canının alınması isteği vardır:

Ölür oldum Ezrail'i gönderme
Sevdiğime canım aldır Yaradan
S.S.500/217-4

Emreleyip Azrail'i gönderme
Benim canım bir kız alsın Yaradan
S.S.517/248-4

Azrail gönderip canım aldırma
Sevdiğime canım aldır Yaradan
S.S.518/249-4

Tatlı cana Ezrail'i gönderme
Canım sevdiğime aldır Yaradan
S.S.518/250-4

Azrail'in geçtiği onuncu şiirde ise Azrail'in yarini almaya geldiği ve sevgilisini kaybederse, çok yalnız kalacağını şu dizelerle ortaya koyar:

Azrail gelmiş de yarım almağa
Ya ben kimler ile kalayım kalan S.S.520/254-1

10-Mizan-Terazi

Kıyamet gününde iyilik ve kötülüklerin ölçüleceği mizan-terazi, Karacaoğlan'ın sadece iki şiirinde geçmektedir (451-2, 344-5). Karacaoğlan günah ve sevabını tartmak için kendisini mahşer gününde arayacaklarını şu sözlerle ifade eder:

O mahşer yerinde ararlar bizi
Hak-mizan terazi kurulup durur
S.S.626/451-2

Yarın mahşerde sorarlar bizi
Hak-mizan terazi kurulur bir gün
S.S.569/344-5

11-Cenaze-ceset

Cenaze kavramı üç, ceset kavramı üç olmak üzere altı şiirde geçmektedir (233-2, 330-3, 427-1, 193-1, 218-14, 379-2). Bu kavramlarla kastedilen kimi zaman kefenlenmiş gömülmeye hazır ölüdür:

Ben ölürsem cenazeme imam ol
Kıl kara zülfüne kurban olduğum
S.S.509/233-2

Eğer ölür isem ben bu yaradan
Yarım cenazemi kılsım da gitsin
S.S.561/330-3

Bülbülüm kafesten uçtuğu zaman
Cesedimi kabre koymak isterim
S.S.502/218-14

Kimi zaman da kefenlenmemiş ölü anlamındadır:

Çıkardılar cenazemi yumağa
İmam namazımı kılsa gerektirir
S.S.613/427-1

Cesedimi göz yaşıyla yusunlar
Mezarımı yol üstüne kursunlar
S.S.587/379-2

12-Mahşer-Mahşer yeri

Karacaoğlan'ın şiirlerinde mahşer, mahşer yeri kavramı üç şiirde geçmektedir. (198-4,344-5,451-2) Bu şiirlerde de mahşer yerinde mizan-terazinin kurulacağı ve Karacaoğlan'ın bunun sonucunda mutlaka üzüleceği, kefenini boynuna takarak ağlayacağı dile getirilir:

O mahşer yerinde ararlar bizi
Hak mizan-terazi kurulup durur
S.S.626/451-2

Yarın mahşerde de sorarlar bizi
Hak mizan-terazi kurulur bir gün
S.S.569/344-5

Mahşer yerinde kefenim
Boynuma takar ağlarım
S.S.490/198-4

13- İmam-Hoca

Hoca kavramı ölümle ilgili olarak bir şiirde (103-5) imam ise dört şiirde geçmektedir (201-4, 233-2, 103-5, 427-1).

Şiirin birisinde Karacaoğlan ölüm döşeğindedir ve hoca gelip Yasin süresiyle okumaya başlar, imam da devamını getirecektir:

Hocam geldi Yasinlerden başladı
Baktım sağ yanıma imam da geldi S.S.439/103-5

Bir başka şiirde imam, cenaze namazı kıldırarak kişi olarak karşımıza çıkar:

Çıkardılar cenazemi yumağa
İmam namazımı kılsa gerektir S.S.613/427-1

Diğer iki şiirde ise sevgilinin cenazeye imam olup, cenaze namazı kaldırması isteği göze çarpar:

Ben ölürsem cenazeme imam ol
Kıl kara zülfüne kullar olayım
S.S.492/201-4

Ben ölürsem cenazeme imam ol
Kıl kara zülfüne kullar olduğum
S.S.509/233-2

Sonuç

1- Doğum, evlenme gibi geçiş dönemleri daha ziyade sevinç ve mutlulukla ilgili düşünceler çağrıştırırken ölüm, üzüntü ve kederi beraberinde getirir. Ölüm olayı insanların ortak kaderi olduğu için yaşamın içerisinde var olduğu gibi sanatta, kültürde ve edebiyatta dramatik bir unsur olarak yer almıştır.

2- Ölüm esnasında yapılan inanış ve uygulamalar ölen kişinin yakınlarının bozulan durumlarını düzenlemeye yardımcı olurken, dostluk, akrabalık ve komşuluk ilişkilerini de güçlendirmektedir.

3- Karacaoğlan doğanın, güzelliğin, yaşama sevincinin aşığı olarak bilinmesine rağmen, ölümden,ölümle ilgili unsurlardan;ölümü çağrıştıran unsurlardan bahsederken de usta bir duygusallıkla hüznün acılığını birleştirmiş ve lirik bir anlatım ortaya koymuştur

4- Saim Sakaoğlu'nun Karacaoğlan kitabında incelenen 500 şiirinden 61'inde ölümlle ilgili unsurlara rastlanmıştır.

5-Karacaoğlan, Cennete gitmenin anahtarının dünyada olduğunu ve iyi insan olanların, kul hakkı yemeyenlerin, nefesine hakim olanların Cennet'e girebilecekleri düşüncesindedir.

6- Karacaoğlan şiirlerinde Cennet, Cehennem; kıyamet günü, dua ve beddua unsuru olarak karşımıza çıkar.

7- Toprak kavramı Karacaoğlan'ın şiirlerinde "ölüm" kavramı karşılığında kullanılmıştır.

8- Karacaoğlan dünyaya bel bağlamak gerektiğini, tamah etmemek gerektiğini, dünyanın geçici olduğunu; gerçek dünyaya gitmek için bir aracı olduğunu "fani", "yalan" gibi sıfatlarla vurgular.

9- Karacaoğlan korkunun ecele faydasının olmadığını, ölümü hayatın bir gerçeği olarak algılamak gerektiğini; bazen ölümün yaşamaktan daha hayırlı olduğunu, ölümün de dərman olacağını şiirlerinde ifade eder.

10- Karacaoğlan, mezarının yol üstüne konulması gerektiğini ifade eder; fakat buradaki amacı gelip geçenin "fatiha" okumasından ziyade kızların yollarının mezarına uğrayacağı düşüncesidir. Yani ölüm kavramını bile ince bir mizahla sevimli hale getirir.

11- Karacaoğlan bir şiirinde ölümü çağrıştıran bir unsur olan "baykuş" u aynen halk inanışında geçtiği gibi -uğursuz, ölüm habercisi- kullanmıştır. Bu aşığın toplumun duygularına tercüman olduğunun bir göstergesidir.

12- Karacaoğlan'ın güzellere, kızlara karşı o kadar zaafı vardır ki, canını almaya bile gelseler, Azrail'i olsalar bile razıdır ve Allah'a bu yönde dilekte bulunur, dua eder. Hatta bu dileği olmazsa bile, sevgilisinin imam olarak gelmesini hiç değilse onu bu yolla-talkın verirken-son defa görmeyi arzular.

KISALTMALAR

- 1- S.S. " Saim Sakaoğlu"
- 2- Yay. " Yayınları"
- 3- D.T.C.F. " Dil-Tarih Coğrafya Fakültesi"
- 4-T.T.K. " Türk Tarih Kurumu"
- 5- Arş. " Araştırmaları"

NOT: Şiirlerde ilk rakam sayfa, ikinci rakam şiir, üçüncü rakam ise dördlüğü ifade etmektedir.

KAYNAKÇA

- Arı, B. (2006), "Karacaoğlan'ın Şiirlerinde Sevgilinin Giyim-Kuşamı", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Arş. Dergisi*, S. 38, Ankara.
- Başçetinçelik, A. (2009), *Adana Halk Kültüründe Doğum-Evlenme-Ölüm*, Altın koza Yayınları, Adana.
- İnan, A. (1995), *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Nuredini, M. (2007), *Makedonya'daki Müslümanlarda Doğum Evlenme ve Ölümle İlgili İnanışlar ve Uygulamalar* (Basılmamış Doktora Tezi), İzmir.
- Örnek, S. V. (1979), *Anadolu Folklarında Ölüm*, Dil-Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Sakaoğlu, S. (2004), *Karacaoğlan*, Akçağ Yayınları, Ankara.